

ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ КРАЇН ТРОПІЧНОЇ АФРИКИ

З-поміж п'яти субрегіонів Африканського континенту найбільш різноманітним за політичними, економічними, етнічними, конфесійними відмінностями називають Тропічну Африку (ТА). Вказані відмінності зумовлюють специфіку цивілізаційного розвитку, що характеризується взаємодією сучасного й традиційного і проявляється на різних рівнях, в тому числі в пошуку моделі демократизації.

Аналіз досвіду екстраполяції демократичного транзиту в багатьох конкретних країнах ТА показав, що штучна руйнація традиційних форм, не виключаючи й політичні структури, не гарантує життєздатність нових. Можна погодитися з тим, що такі початкові структурні ознаки модернізації, як освіта, зростання грамотності населення, урбанізація, діяльність ЗМІ складають необхідні умови, однак не гарантують успішність подальшої модернізації [4]. Швидше навпаки – призводять до дезорганізації й хаосу в невідготовлених соціумах, а тому вимагають відходу від універсальних моделей історичного процесу і визнання існування варіативних моделей, прийняття локальних цивілізацій як особливого рівня суспільного процесу, вивчення самотності неєвропейських культур, тобто зосередження уваги на культурно-цивілізаційних параметрах розвитку [2]. Про це, зокрема, йдеться і в одному з документів ЮНЕСКО, в якому для розробки економічної стратегії розвитку країн світової периферії вже на старті демократичного транзиту рекомендовано брати до уваги культурно-історичні й психологічні чинники: «Економісти, які займаються країнами, що розвиваються, з'ясували, що вони почали писати про такі явища, як зв'язок між ідеологією і підприємницькою діяльністю, між рівнем грамотності і психологічними орієнтаціями на економічні мотивації тощо» [5].

Логіка демократизації суспільного життя диктує африканським країнам необхідність вирішувати завдання створення ринкової економіки, входження до світового економічного простору, формування громадянського суспільства, урегулювання етнонаціональних відносин. Усі зазначені процеси в субрегіоні мають свою специфіку, а тому ставлять перед дослідниками низку нових питань: чи універсальна модель демократії; наскільки вона технологічна, якщо розуміти її суть як певну систему; доцільність використання терміну «модель переходу» з одного небажаного стану в інший – бажаний. Своєрідну відповідь на ці питання знаходимо у визначенні демократії У. Бека в книзі «Винахід політики». Автор вважає, що демократія як явище повинна спонукати до постійної рефлексії, тобто просте відтворення її засадничих положень поступається місцем їх критичному аналізу і постійному експериментуванню в усіх сферах суспільної діяльності [1].

Феноменом політичного життя тропічно-африканських країн є демократія, яка суттєво відрізняється від західної. За відсутності стійких демократичних інститутів, таких, як партії й громадські організації політичні лідери спираються

на свої етноси, релігійні групи, ігноруючи парламент, конституцію і «чужі» етноси. Тому й досі в ряді країн переважає неліберальна демократія, яка за методами політичного правління практично не відрізняється від авторитарного режиму, що багатьма експертами пояснюється такими культурно-цивілізаційними особливостями, як корпоративність, статичність, гіпертрофовані захисні механізми, слабкість економіки, неадекватна реакція на зміну навколишнього середовища та інші. Причому подібна специфічна модель демократії в експертному середовищі оцінюється як найбільш адекватна в умовах африканських реалій, оскільки інститути й форми демократії в різних країнах і в різні часові проміжки можуть варіюватися. Сталим вважається комплекс принципів, норм і цінностей, без яких політичний режим не оцінюється в якості демократичного [3].

Практичний досвід політико-трансформаційного процесу регіону підтверджує те, що, незважаючи на певний прогрес демократичного розвитку, країни досі переживають складний етап адаптації соціально-політичного, економічного й духовного життя до еталонних демократичних критеріїв і цінностей. Зважаючи на те, що алгоритм механічного наслідування демократичних моделей розвинених країн світу не прижився в складних умовах домінування африканського авторитаризму та його похідних, він спонукає до осмислення результатів демократичного транзиту для визначення перспектив подальшого розвитку. А враховуючи той факт, що процес демократизації в світовому вимірі не завершився, він продовжується й для країн ТА. Тому моніторинг пошуку адекватної цивілізаційної моделі демократизації є на часі.

1. Бек У. Изобретение политики. *Восток*. 1993. № 2. С. 27–36.
2. Высоцкая Н.И. От авторитаризма к демократии: многообразие переходных форм / Процессы демократизации в африканских странах. Москва: ИА РАН, 1993. С. 156–174.
3. Мальшева Д.Б. Современная мировая политика в контексте формирования многополюсного мира / Азия и Африка в современной мировой политике. Сборник статей. Москва: ИМЭМО РАН, 2012. С.9–21.
4. Пинг Ж. Глобализация, мир, демократия и развитие в Африке. Опыт Габона. Москва, 2004. 158 с.
5. Approaches to the Science of Socio-Economic Development. N-Y.: UNESCO, 1971 P. 24.